

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XV, 11 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 30. VI. 1968

DIALOG MED NAMI IZSELJENCI V ARGENTINI

B. F.

Pod vplivom cerkvenih priporočil, pa tudi po spoznanju razvojne nujnosti se v vseh področjih človeškega sožitja uveljavljajo nove oblike odnosov, ki se rade označujejo z izrazom dialog. Dvigajo se meje med državami, vedno bolj se prepletajo obrambni, kulturni, znanstveni, gospodarski interesi narodov, manjšajo se razdalje med vladajočimi in vladanimi, med posedujočimi in delujočimi, med kulturno tvornimi in kulturno pasivnimi, med klerom in laiki. Avtoriteta volje, ki se izraža v razglašanju dogem, v postavljanju zakonskih odredb ali v sprejemanju sklepov večine, ni več počelo edinosti samo v moči oblasti in pokorščine, ampak dobiva vedno bolj notranjo veljavo v prepričanju, ki ga oblikuje poučevanje, utemeljevanje in skupno izčrpno preučevanje.

Ta način javnega sožitja nikakor ni iznajdba našega časa. Ljubezen do človeka, ki je temelj načela službe, pa učeniška, vladarska in splošno organizacijska modrost je vedno priporočala dialog. Razmere našega časa ga naravnost terjajo.

Zahtevo po dialogu pa ni pojmovati formalistično ne utilitaristično. Ni da bi za vsako ceno morali iskati tudi brezplodnih razgovorov ali da vsiljujejo se neresnice in krivice ne bi smeli zavračati, če treba, z odločnejšo odklonitvijo. Duh borbenosti z duhom dialoga ni nezdržljiv. Resnica je nad prijateljstvom, pravica nad mirom.

Zahteva časa nas mora zanimati kot pripadnike skupnosti, ki ima poseben status in določeno poslanstvo. Kako je med nami glede na odnose med splošnostjo in vodečimi v kulturi, politiki, organizacijskem življenju, kako glede na razmerja med ustanovami? Kako naj gledamo na vrenja, ki se pojavljajo okrog presojanja naše preteklosti ali ob oblikovanju slovenskega narodnega programa?

Duh časa in naše poslanstvo priganjata, da se utrjujemo v tem, kar je prav, in da odpravljamo napake in pomanjkljivosti.

Slovenska kulturna akcija
Teološki in filozofski odsek

Peti kulturni večer v soboto 6. julija ob pol osmih v mali dvorani
Slovenske hiše

DIALOG MED NAMI

Predavatelja: gg. Božidar Fink in dr. Vinko Brumen; večer bo vodil
o. Alojzij Kukovica DJ

Začeli bomo točno — ob vsaki udeležbi!

ZA PETNAJSTO LETO

JUBILEJNA ZBIRKA trka na dobra srca povsod, kjer prihaja GLAS že leta in leta in opravlja med nami poslanstvo povezave in širi navdušenje za slovenstvo in njegove vrednote. Raztreseni smo po vseh kontinentih, slovenski domovi so najbrž povsod enako tihi in skromni, v njih pa srca enako bijejo za ohranitev in uresničenje vseh naših idealov. Pred kratkim nam je darovalka iz Evrope pisala:

„Podpisana... želim prispevati za Vaš jubilej petnajstih let. Darujem deset dolarjev in jih bom plačala v dveh obrokih. Polovico nakažem jutri po pošti, drugo polovico pa naslednji mesec.

Vaš cenjeni list oba z možem vedno z veseljem prečitava. Saj vsebuje monogo zanimivosti iz vseh delov sveta in z vseh kulturnih področij ter ga zato visoko ceniva. Z zanimanjem ga čitata tudi naša odrasla otroka.

Želiva Vam na tem težkem in visokem potu še mnogo plodnih dni in zmago načel Resnice in Lepote.

Bog daj srečo, da bi pošiljko v redu dobili!“

Gospod Lojze Ilija nam piše iz Venezuele: „Priloženo pošiljam ček za 10 dolarjev kot moj skromen prispevek k jubilejni zbirki Glasa. Zelo obžalujem, da ne morem poslati več; še vedno spadam med 'manj premožne sloje', SKA pa je vredna večjih 'fondov', ker nam je že dolgo vrsto let kot nekaka vremenska opazovalnica, ki nam napoveduje, kako je doma in po svetu. Zlasti tistim, ki so v zraku, je taka opazovalnica nujno potrebna — in mi Slovenci pa najbrž med vsemi narodi najbolj visimo v zraku...“

Daleč smo narazen, raztreseni in osamljeni, vendar nas pa naglo zbere vse, kar je lepo, plemenito in resnično. Dokaz tega naj nam bo tudi ta letošnja JUBILEJNA ZBIRKA.

Darovali so: Slovenska hranilnica, Ramos Mejía, Argentina, 25 tisoč pesov; g. Lojze Ilija; Venezuela, 10 dolarjev; ga. N. N., Slovenska vas, 2000 pesov; ga. dra N. N., Bs. Aires, 2000 pesov; g. Božo Eiletz, Olivos, 2000 pesov; g. Fr. Zorko, San Martín, 2000 pesov; g. Avgust Jeločnik, Ramos Mejía, 2000 pesov; ga. N. N., Francija, 10 dolarjev; g. dr. Leopold Eiletz, Buenos Aires, 2000 pesov; g. Drago Šijanec, Bs. Aires, 2000 pesov.

Vsem se najlepše zahvalimo!

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 953701

ALEŠ UŠENIČNIK – OB STOLETNICI ROJSTVA

Aleš Ušeničnik je bil rojen 3. julija 1868 na Poljanah nad Škofjo Loko. Humanistično gimnazijo je obiskoval v Ljubljani kot gojenec Alojzevišča. Po sodbi sošolcev mu je bil glede na bistere in nadarjenost podoben samo še Janez Krek. Na gimnaziji je pridobil solidno humanistično izobrazbo, kakor jo je dajala avstrijska Thunova gimnazija v narodno se prebujajoči in do tekme voljni prestolnici vodilne slovenske dežele. Toma Zupana Alojzevišče je temu humanizmu samo pomagalo k prostreti, posebej pa je vzgajalo v odločno slovenskem in slovanskem duhu. Po maturi je svojemu rojaku dr. Ivan Tavčar ponujal podporo, če gre na kakšno laično fakulteto.

Škof Missia ga je leta 1888 poslal v Rim, kjer je od 1887 študiral Alešev starejši brat France. Na enem izmed mladčevskih tečajev je sam pozneje povedal — hotel je oznamovati pedagoško ozračje tedanje Ljubljane —, da je šel na pot v Rim z željo utrgati vijolico s Horacijevega groba.

Z obnovo pošiljanja teologov na študij v Rim je škof Missia storil pomembno dejanje v slovenskem duhovnem osamosvajanju. Ko so nastopili prvi njegovi poslanci profesure v ljubljanskem bogoslovju, je Ljubljana prenehala biti teološka provinca Dunaja in Gradca.

Aleša Ušeničnika je v Rimu (1888-1895 služil na Gregorijani in gojenec Germanika) oblikoval pontifikat Lea XIII. Začetki neosholastike, ki jih je v najširšem krogu sprožila enciklika Aeterni Patris (1879), so imeli rodovitno torišče na Gregorijani, kjer so profesorji Remer, de Maria, de Mandato zvesto sledili Leonove smernice. Za luč tistodobne Gregorijane je pa veljal poznejši kardinal Billot, ki je dal javno priznanje „angelskemu razumu“ svojega učenca Aleša Ušeničnika (kar je spominu zgodovine ohranil Mihael Opeka). Izmed Ušeničnikovih tovarišev na univerzi so izšli pomembni nemški neosholastiki, Münchenski profesor Joseph Geysler in freiburški Wendelin Rauch. Z nemškim filozofskim — tedaj vodilnim — ustvarjanjem je ohranil Aleš Ušeničnik ves čas živ in sodelujoč stik. Leta 1891 je mladi doktor filozofije doživel objavo okrožnice Rerum novarum. V začetkih neosholastike in katoliškega socialnega gibanja se pogosto srečujejo ista imena. Prav ti neosholastični filozofi so miselno nedogranim pobudam ustanoviteljev socialnega katolicizma dali trdne osnove naravnega prava. Med njimi je tudi naš filozof.

V Rimu je vdilj mislil na domovino. Celo postavitev Vodnikovega spomenika pred nekdanjo gimnazijo v Ljubljani se je spominjal na seji Hrvatsko-slovenske akademije v Germaniku in tedaj predaval o „prvem slovenskem pesniku“. Nekaj časa je še pisal v Ljubljanski zvon, vse od začetkov pa je sodeloval pri Rimskem katoliku in Dom in svetu, ki sta začela izhajati vprav 1888.

Po vrnitvi v domovino je bil imenovan za profesorja osnov filozofije in fundamentalne teologije na bogoslovni visoki šoli v Ljubljani (od 1897 do 1900), na istem zavodu je predaval dogmatiko (1900-1919), leta 1919 je prevzel katedro krščanske filozofije na teološki fakulteti novoustanovljene ljubljanske univerze (do 1938).

Ko je Mahnič odšel na otok Krk, je prenehal izhajati Rimski katolik. Nasledil ga je Aleš Ušeničnik, ki je ustanovil v Ljubljani 1897 novo revijo Katoliški obzornik (do 1906), urejal je (razen prvega letnika) tudi nadaljno revijo Čas (1907-1920), ki ji ni bil, kot sam pravi, „samo glavni urednik temveč tudi poglavitni sodelavec“, vsaj dokler ni urednik prof. Fabijan, ki ni zmogel obdržati revije na nekdanji vršini in pri nekdanjem vplivu, objavil v Času nepošten napad na ustanovitelja revije (1940).

Gotovo ga je sprotno delo za revijo oviralo v pisanju knjig, toda bil je prepričan, da mu je kot duhovniku dolžnost prva intelektualno dušeskrbje slovenske inteligence. Vendar je že prva objavljena knjiga mogočno delo. *Sociologija* (1910, XV in 840 strani) je za svoj čas naravnost reprezentativen prikaz katoliškega socialnega nauka in ji je v drugih literaturah težko najti sovesek. Priklicale so jo potrebe vedno bolj uveljavljajočega se katoliškega gibanja na Slovenskem, saj je Krekov *Socializem* (1901) vreden predvsem kot zgodovina socializma. Z *Iz Rimskega katoliškega zbranimi spisi* Mahničevimi, ki jih je izdal 1912 pod naslovom *Več lučil*, je katoliško gibanje, ki mu niso bile prihranjene skušnjave politične moči, spomnil na njega idejne temelje, sam se pa tako zavestno predstavil kot dediča Mahničeve usmerjevalne funkcije. Čeprav je poznal Mahničeve pomanjkljivosti, kot kaže njegova vedra ocena Mahničevega dela v SBL. Proti koncu vojske je pa 1918 izdal

svoje literarno najlepše delo *Knjigo o življenju*, (ponatis pri Mohorjevi konec dvajsetih let. češki prevod 1918 in 1922; hrvaški prevod *Filozofija života* 1922, nemški 1951), človeško morda najbolj toplo svojo knjigo, ki je v preizkušnjah vojnega in v zmedah povojnega časa tolikim rešila smisel življenja.

Na katedri filozofije se je šele v prvi vrsti mogel posvetiti svoji strasti filozofiji. Iz tega drugega obdobja Ušeničnikovega ustvarjanja je njegov intelektualni spomnik *Uvod v filozofijo* (191-1924), v dveh zajetnih zvezkih. Delo je pomemben uspeh za neosholastiko dvajsetih let tako značilne „induktivne“ metafizike, njegova posebna vrednost je spoznavna teorija, kjer je Ušeničnik najbolj izviren. To je čutil sam, saj njegove v tujih jezikih objavljene razprave obravnavajo vse gnozeološke probleme: prispevek v zborniku *Philosophia perennis*, poklonjen prijatelju J. Geyslerju (1930), prispevek za Kartezijev zbornik milanske katoliške univerze, obe objavi v *Acta Academiae P. Romanae S. Thomae*, vol. III (1936), vol. V. (1938). Iz univerzitetnih predavanj je izšel tudi sežeti učbenik *Ontologija* (1924), katerega skromni cbseg pa more samo nepoznavavcu skriti bogastvo v njem zaobsežene problematike.

Tudi v tej dobi pa Aleš Ušeničnik ni nehal plačevati svoje danji načelni izobrazbi slovenskega katoliškega gibanja: *Uvod v krščansko sociologijo* (1920; prevod v hrvaščino *Principi sociologije* 1920; na ukrajinski jezik 1927); orlovski katekizem *Socialno vprašanje* (1925) je bil preveden na hrvaško (1934), druga predelana izdanj *Socialnega vprašanja* v *Naši poti* (1936), pa v nemščino (1940). Švicarski izdanci je napisal predgovor državni svetnik Jožef Scherer, ki ugotavlja, da je „pisatelj na tem polju res merodajen“. Za Orle je napisal tudi *Socialno ekonomijo* (1926).

Toda, ko je bil Aleš Ušeničnik v petdesetih letih in v svojem vrhunskem ustvarjanju, je bil v letih raznih mladinskih gibanj naenkrat razglašen za „starega“. Na odločilna mesta v slovenskem javnem življenju postavljenim ni bila vseh Ušeničnikova kritičnost do pisanja raznih „mladih talentov“ in „veljavnih“ kulturnih delavcev, hotelo se jim je velikih množic in hitrih „rešitev“. To bi koga zagrenilo, Toda Aleš Ušeničnik je služil resnici in je vedel, da resnica na dolgi rok zmaga. Ni odložil peresa. Potožil pa je nekoč: „Mahnič je imel z Rimskim katolikom tolik uspeh, ker je stal za njim Missia, jaz pa take opore nisem imel.“ To izmed redko redkih Ušeničnikovih izjav o sebi je izporečil Odar (Vrednote IV, 110; so pa tam in na str. 117 navedeni bibliografski podatki Odarjevi bistveno pomanjkljivi).

Ustvarjalnost Aleša Ušeničnika se je počivila po prvi tretjini tridesetih let v zvezi z mladčevskim gibanjem. Skrb za načelno izobrazbo katoliške mladine daje naravnost oznako tretji dobi Ušeničnikovega literarnega delovanja. S prof. Tomcem se je spoznal, ko je še pisal orlovski katekizme-pomagala za res ediniti sistematični poskus šolanja v katoliški socialni misli. Že na prvem mladčevskem tečaju je imel vodilna predavanja (1932) — in za druge tečaje ni sprejemal vabil. Za mladce je v prvi vrsti napisal svoje četrto poglavitno delo *Knjigo načel* (1934-1937). Vprav ob tej knjigi je hrvaški filozof prof. Stjepan Zimmermann zapisal: „Kako srečni so majhni narodi, če imajo take kulturne velikane“ (Bogoslovna smotra 1938, št. 2.). Za študij v krožkih je napisal tedaj tehtni zvezek *Dialektični materializem* (1938) — ki so ga spričo pomanjkanja lastne slovenske literature rabili tudi komunisti v slovenskih deželah. V *Naši poti* je kot samostojni objavi izdal tudi prevod in komentar okrožnic *Divini Redemptoris* (1937) in *Quadragesimo anno* (1940).

Vztrajnemu pregovarjanju tedajnega velikopoteznega predsednika Katoliškega tiskovnega društva A. Odarja je uspelo, da se je Aleš Ušeničnik odločil za redakcijo svojih Izbranih spisov. Izšlo je deset zvezkov (1939-1944). Ko je bila v tisku *Sociologija*, se je tiskarne KTD polastila partija, tekst druge edicije je tako izgubljen. Ponatisnjeni tudi še niso bili priložniki in spisi iz tretjega obdobja, med njimi objave v Reviji Katoliške akcije (1939-1943). Stjepan Zimmermann je v oceni Ušeničnikovih izbranih spisov v BSM to edicijo imenoval „ponosna vrednota malenog slovenskog naroda“, za ta narod pa zatrdil, da si je „dao odličnu svjedodjbu izdajanjem tih spisa“ (1942).

Učitelj svojega naroda, ki ni nikdar nehal svariti pred največjo nevarnostjo naše dobe, je takoj opozoril na narodno in socialno krinko Osvobodilne fronte, ki si jo je nadela

I

Po dokaj splošni opredelitvi je kultura način življenja družbe. Kljub ohlapnosti ta opredelitev dobro kaže na dve bistveni značilnosti kulture. Prva je ta, da je kultura osnovana na naravnih zmožnostih človeka in se razvija, ko si človek v zavestnem osebnem naponu te zmožnosti izpopolni, ko si pridobi žive, budne, ustvarjalne kvalitete, s katerimi ostvarja naravne dobrine na vseh življenjskih področjih, na materialnem, moralnem in razumskem. Druga bistvena značilnost kulture pa je, da je to družbeni pojav. Človek naravno teži k izpopolnitvi — h kulturi v najširšem in najglobljem pomenu — in to more doseči le v družbi, ki mu je zato naravna potreba in moralna podlaga.

Notranja zveza med družbo in kulturo je tako globoka, da nekateri opredeljujejo družbo kratkoma kot trajno skupnost ljudi za ostvarjanje kulturnih vrednot (Gundlach), ali pa pravijo, da je neposredni cilj družbe ustvarjanje objektivne kulture, kot nadaljni, višji cilj družbe pa označujejo subjektivno vseh njenih članov. (L. Janssens)

Osebnostna kultura je organični skupek kvalitete, s katerimi se človek kot oseba izpopolni in oblikuje v svojem zgodovinskem, družbenem okolju. Objektivna kultura pa so v osebnem delu in družbenem sodelovanju ostvarjene vrednote, ki si jih člani družbe morejo na nek način osebno prisvojiti, ali pri njih deležiti in tako rasti v osebni kulturi. Umetniško delo je globoka osebna ustvaritev umetnika, obenem pa je objektivna kulturna vrednota, s katero se morejo obogatiti vsi člani družbe. Resnica, odkrita v znanstvenem raziskovanju, tehnični izum, gospodarske in politične ustanove, so objektivne kulturne vrednote, ki zadevajo osebno življenje človeka na različnih ravneh, ki si jih človek priliči ali pri njih sodeluje in s tem raste v osebni kulturi.

Eden osnovnih problemov sodobne kulture in družbe je, da so v družbi, ki ima sicer visoko objektivno kulturo, mase članov družbe brezbrizne do osnovnih vrednot te kulture, in le uživajo tehnične in materialne prednosti, ki jih taka kultura nudi. Ortega y Gasset je pred desetletji govoril ob tem pojavu o uporabi mas. Drugi, globlji problem pa je ta, da se razvije družbeni ustroj, v katerem so celi družbeni razredi po svojem gospodarskem in družbenem položaju izključeni iz območja, v katerem bi jim bila dostopna objektivna kultura družbe, v kateri — vsaj teritorialno — žive.

Družbena in kulturna kriza, ki tako nastopa, ostro izraža potrebo po lestvici vrednot v kulturi in zahtevo po takih oblikah družbe, ki bodo omogočale vsem njenim članom udeležbo pri objektivni in s tem rasti v osebni kulturi. Ta kriza pa tudi pokaže povezanost vseh področij kulture, materialnega, osebnega moralnega in družbeno moralnega, ki vključuje socialno pravičnost, ter umskega področja.

II

Družbena tvorba, ki je postala v zahodnem svetu zaokrožena kulturna enota z lastnimi značilnostmi, je narod. Narod sicer ni družba v polnem pomenu, kot jo pojmuje socialna etika, to je skupnost ljudi s skupnim ciljem, ki so zajeti v enotno organizacijo pod enotno oblastjo: narod je občestvo. Toda narod teži k enotni in samostojni politični organizaciji v lastni državi prav zato, ker mu le taka družbena oblika daje možnost polnega razmaha ustvarjalnih sil. Narod ima, kot je dejal nekdo, politični predznak.

Politično življenje in politična dejavnost sta bistveni del narodnega življenja. In politika je „izraz kulturnega sloga naroda“ (prim. L. Freund, *Politic and Ethik*, 2. izd. 1961, str. 177 in sl.). Toda mesto politike v celotni kulturi je treba še poglobljeno določiti. Politična dejavnost posredno ali neposredno meri na dejavnost državne oblasti z vplivanjem nanjo ali z nje osvojitvijo. Naloga državne oblasti je usmerjanje dejavnosti državljanov k skupni blaginji, ali k ustvarjanju objektivne kulture v vsem njenem obsegu.

Tako gledanje na kulturo in politiko ne politizira kulture in je daleč od tega, da bi jo delalo za nekakšen državni monopol, marveč nasprotno integrira politiko v celotno kulturo. Državna oblast mora koordinirati svobodno dejavnost državljanov, kolikor je to potrebno za ustvarjanje objektivne kulture. Svobodno dejavnost mora podpirati in ji pomagati do razmaha. Spoštovati mora ne le avtonomijo posameznikov, marveč tudi naravnih družb in svobodnih združenj znotraj države.

Osnovna družbeno-kulturna enota ostane slej ko prej narodno občestvo. Država pa dopolnjuje in izraža kulturno življenje kot organizirana „popolna“ družba. Vendar država ni le zunanji, umeten okvir naroda in narodne kulture. V smeri družbene strukture je nje vrhunec, obenem pa nje pravno-politični varuh in garant, ki zagotovi potrebno kulturno svobodo in skrbi za sredstva, da se svobodna dejavnost razvije v najvišji možni meri. Prav posebna naloga države je, da s skrbjo za socialno pravico zagotovi udeležbo vseh državljanov pri skupni blaginji ali objektivni kulturi. Država kot bistveni izraz človeške socialne narave se mora vključiti v mednarodno skupnost s mirnim in plodnim sodelovanjem, da tako omogoči in podpre aktivno vključitev narodne kulture, ki jo zajema, v objektivno kulturo vsega človeštva.

III

Po vsem tem je jasno, da ni mogoče ločiti kulture in politike. In vendar je tako ločevanje med nami dosti splošno. Nakazano je že v izrazih, ki so se udomačili med Slovenci. Ko govorim o kulturi in politiki, ne mislimo toliko na

(Dalje na 6. strani)

Dne 24. jun. je v Ljubljani po dolgi boleznini umrl prof. Jakob Šolar, bivši profesor na gimnaziji v Sent Vidu in nazadnje član stolnega kapitulja v Ljubljani. Po prvi svetovni vojni je bil med prvimi slovenskimi slušatelji Sorbonne v Parizu, kjer si je pridobil velik sloves kot strokovnjak za fonetiko. Poleg romaništike se je posvetil še raznim poglavjem slavistike in sodeloval pri izdaji obeh *Pravopisov*, ki so izšli pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti pod vodstvom prof. Frana Ramovša, čigar osebni prijatelj je bil vse do njegove prerane smrti. Med prvo in drugo svetovno vojno je zaslovel kot odličen esejist in avtor kritičnih literarnih študij in se močno udeleževal mladinskih gibanj okrog *Doma in sveta* in *Križa* na gori ter nazadnje *Križa*, čigar urednik je bil. Vendar je bil že tedaj nasprotnik skrajnih teženj tako na levi kakor na desni in je opozarjal na bistvo vsega kulturnega dela — na temeljitost in estetsko, duhovno globino. Pri Mohorjevi družbi je še uredil izdajo spisov Frana Detela in so njegovi komentarji in opombe velika zgodovinska stvaritev zase. Popolnoma se je razšel s kockekovstvom in ga obsojal.

Pozorno je bilo njegovo uho za vse slovenske kulturne dogodke; spremljal jih je z veliko ljubeznijo, pa tudi s kritičnim očesom. Po letu 1945 je bil tudi žrtev komunističnih ječ, kakor je moral poprej ob koncu druge svetovne vojne iti skozi Dachau.

Večkrat smo imeli priliko izvedeti, kako mu je uspelo dobiti knjižne stvari slovenske emigracije. Bil je ponosen nanje in jih rad označeval kot odrešilne za bodočnost slovenstva, poleg tega pa se vidno veselil kvalitetnih dosežkov nekaterih emigrantskih pisateljskih uspehov. Tik pred smrtjo je bil še pri delu za Baragov življenjepis, a se je bati, da je delo ostalo torzo.

Bog naj mu bo dobron plačnik! Naj počiva v miru!

ŠTUDENTSKE DEMONSTRACIJE
V LJUBLJANI

Goriški Katoliški glas je 27. junija objavil: „Iz pisma, ki je prišlo od študenta iz Ljubljane: Že v noči od 3. na 4. junija je hotela skupina študentov zasesti pošto in radiotelevizijsko postajo v Ljubljani; 6. junija pa je bilo v študentskem naselju veliko zborovanje. Protestirali smo proti nezaposlenosti in da se slovenski denar izkoriščevalno odvaža v druge republike Jugoslavije. Mi temu pravimo: srbska agresija... Oblast je vedela, da nameravamo uprizoriti velike demonstracije, pa je poslala zoper nas nekaj tovarnjakov in nad 400 policajev. Ker smo za to pravočasno zvedeli, bi bilo nesmiselno demonstracije izvesti.“

VEČER HRVAŠKIH KNJIŽEVNIKOV

Konec maja je bil v Ljubljani v prostorih društva slovenskih književnikov večer hrvaških književnikov. Nastopili so Milivoj Slaviček, Dalibor Cvitan, Vladko Pavletić, Matko Pečić in Josip Pipačić. Obisk je bil v zvezi s pripravo Zlatih knjig slovenske in hrvaške poezije, ki bosta istočasno izšli v Ljubljani in v Zagrebu.

— Za 90-letnico rojstva Otona Župančiča je študijska knjižnica v Novem mestu priredila razstavo knjižnih del in prevodov Župančičevih. Razstavili so čez 250 del, člankov ter kompozicij na besedilo Župančičevih pesmi.

Razsodišče nagrade Vstajenje (Anton Kacin, Martin Jevnikar, Franc Jeza in Rafko Vodeb) se je sestalo 9. junija 1968 in z večino glasov podelilo nagrado Vstajenje za leta 1967 Vinka Brumna knjigi ISKANJA, ki je izšla pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu.

Razsodišče je odločitev takole utemeljilo: Knjiga je plod samostojnega raziskovanja problemov, s katerimi se bori sodobni človek in posebno še slovenski. Po globini in ostrini analiz spada med najboljša slovenska povojna dela iz življenjske filozofije in humanističnega področja. Važna so zlasti razpravljanja o narodnosti slovenskega človeka v tujini. Jezikovno je knjiga jasna in dostopna vsem.

Našemu članu in sodelavcu pristrčno čestitamo!

MECENSKI DAR: N. N., Bs. Aires, 18.000 pesov (v osemnajstih mesečnih obrokih).

Za SKLAD GLASA so darovali: *Jože Černak*, Slovenska vas, 500 pesov; *Ivan Mele*, Slovenska vas, 200 pesov; *gdč. Ivanka Krušič*, Bs. Aires, 500 pesov; *Maks Osojnik*, San Justo, 400 pesov; *N. N.* Bs. Aires, 500 pesov; *p. Odilo Hajnšek*, ZD, 3 dolarje; *Nikola Pribič*, ZD, 3 dolarje; *g. Rubeša*, Rosario, 500 pesov; *g. Ivan Trtnik*, Bs. Aires, 300 pesov.

Vsem se najlepše zahvaljujemo.

SVEČANA PREMIERA SOFOKLEJEVE ANTIGONE

Uprizoritev Sofoklejeve tragedije *Antigona*, 1. 6. 1968, ki so jo v režiji Nikolaja Jeločnika pripravili člani in sodelavci Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije, je bil za slovenski svet v Buenos Airesu pomemben kulturni dogodek. Ne le, ker je Kulturna akcija s to predstavo počastila v jubilejnim gledališkem letu stoletnico ustanovitve Dramatičnega društva v Ljubljani in ji dala hkrati po tematiki in predstavitvi svečan pečat počastitve junijskega Praznika junakov, marveč tudi ker predstavlja po režijski zamisli in igralskem ustvarjanju lep korak naprej v zmogljivosti slovenskega gledališčenja prav pri Kulturni akciji. Poseben gledališki listič je mimo imen sodelujočih opozoril tudi na zavidljivo dejstvo, da je predstava štirideseti gledališki nastop odseka v petnajstih letih življenja. O uprizoritvi prinašamo posebno kritično poročilo esejista Fr. Papeža.

Ob ponovitvah, ki so bile 7., 8. in 9. junija, vse na odru Slovenske hiše, je Gledališki odsek pripravil še posebno predstavo za slovensko dijaštvo, ki se je v velikem številu s profesorji in učitelji odzvalo povabilu. Pri tej predstavi je poseben uvod, ki ga je napisal prof. A. Geržinič, mlade obiskovalce seznanil z nastankom evropskega gledališča, še posebej pa s klasičnim Sofoklejem.

Premiera kot ponovitve so bile lepo obiskane.

ČETRTI KULTURNI VEČER — DIALOG

Ob veliki udeležbi je bil v okviru Slovenske kulturne akcije prvi od treh diskusijskih večerov o Dialogu, ki jih prirejata skupno filozofski in teloški odsek Kulturne akcije. Večer je bil v soboto 15. junija v mali dvorani Slovenske hiše. Za uvod je koordinator p. Alojzij Kukovič DJ naglasil, da pri teh večerih v diskusiji iščemo resnice; da morda ne bomo prišli v nobeni točki do skupnih pogledov, a da je že veliko, če si znamo spoštljivo in prijateljsko povedati svoja različna mnenja. Vodilo teh večerov naj bi bila beseda svetega Avguština: V nujnih rečeh enota, v dvomnih svoboda, v vseh pa ljubezen.

Sledilo je 40-minutno predavanje prvega relatorja dr. Mirka Gogala o TEOLOGIJI DIALOGA. Imelo je dva dela. V prvem je predavatelj podal glavno vsebino okrožnice Pavla VI.

Pred dobrimi sto leti, ko so iz živega trenja med „starini“ in „mladini“ prihajali na površje mladoslovenci, je začelo svoje življenje tudi Slovensko dramatično društvo. Prvzaprav so ga ustanovili že konec leta 1866 mladi s podporo „starinov“... Luka Svetec je bil prvi njegov predsednik – v jeseni leta 1867 je imelo tri predstave a v polno je začelo živeti šele naslednjega leta 1868, ko je bilo tudi prenovljeno. Ko je Društvo nastopilo prvič v ljubljanskem Deželnem gledališču, so pisale Novice, da je bil to večer „narodnega veselja in narodnega ponosa“. Duša Dramatičnega društva je bil energični Fran Levstik, ki je na prvem občnem zboru v svojem govoru dejal: „Našemu slovstvu je zadnja leta posijala nekoliko prijetnejša pomlad, svoje perlo razpenši nad slovenske hribe i doline; tudi mej nami so se uže glasili veselejši zvoki sladkih pesmij; tudi zemlja slovenskega slovstva počasi odeva novo obleko. V te dobi je nekoliko vrtnikov stopilo na vrt slovenske omike i duševnega napredka. Razkopali so zemljo ter vanjo vrgli plemenito zrno... to zrno je dramatično društvo i drevo katero bi imelo iz tega zrna zrasti: slovenska dramatika...“

Od tistega časa je drevo slovenske dramatike rodilo Cankarja in Župančiča; No vačana, Gruma in Smoleta... Preko korenin istega drevesa smo vsrkali tuje sokove Shakespeara, Molièra, Ibsena, Čehova, Gogolja in tudi Eliota. Na brazdah te nje smo videli delati Marijo Vero, Cesarja, Debevc, Nablocko, Kralja, Levarja, Lipaha Rogoza, Skrbinška, Šaričovo, Severja in vrsto drugih. Dramatično društvo je edel od vrhov slovenskega kulturnega napore; čeprav je zadevalo ob težave in takorekotalno stalno klonilo, je imelo preko vsega izrazito kulturno osveščevalno funkcijo vse do podražavljenja gledališča po prvi svetovni vojni, ko je staro društvo sicer izgubilo svoj pomen, v slovenski gledališki kulturi pa je zapustilo – poleg čitalnic – živ duh umetniške ustvarjalnosti in narodnostne zavzetosti. To je Levstikov duh realnega vrednotenja življenja in umetnosti in prav ta duh preveva gledališki nemir slovenskih buenosaireskih ustvarjalcev pri Slovenski kulturni akciji, ki so v slovenskem jubilejnim gledališkem letu postavili na oder Sofoklovo Antigono, v počastitev Praznika junakov pa tudi kot izhod iz odtujevanja in razosebljanja. Ta duh nas mora dvojno prevevati in močno stiskati, ker smo v puščavi in – blagor tudi njim, ki se rešujejo v umetnosti – Sicer pa bi bilo danes in tukaj odveč braniti naše slovenstvo in našo potrebo po visokem ustvarjalnem umetniškem življenju.

Ko sem se vozil proti polnoči od predstave Antigone, notranje prevzet in prečiščjen, se mi je usredila misel: je duh, so vezi, je naročilo v teh ljudeh – od režiserja do najmlajšega igralca. In ovedel sem se: ni prave tujine, dokler so z nami verjeli v knjiga in teater...

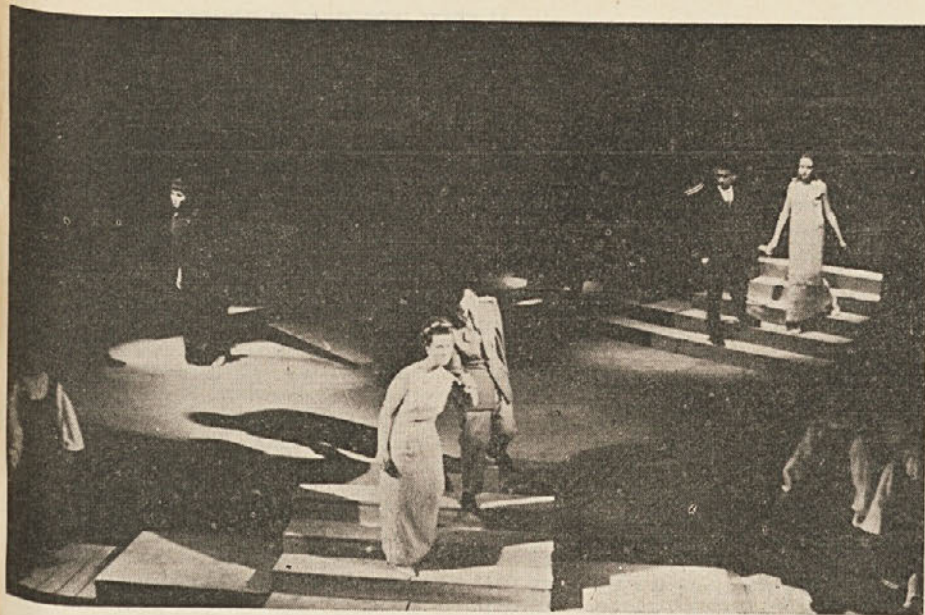
* * *

O izvoru tragedije je bilo že mnogo napisanega – intuicijo tragike pa nosi človek v sebi. Tragedija je, pravi Aristotel, posnetek resnega dogodka, ki ga prikazuje s sočustvom in grozo. Vemo, da združuje v sebi troje prvih: mitično, muzično in bogoslužno. vse tri pa se razodevajo v usodnosti. Vemo tudi, da je tragedija hčerka Dionizova oblikovana z umerjeno roko Apolona. Dioniz je bil bog razravanosti in pijanosti, pa tudi melanholije in smrti. Vendar pa ni rečeno, da je mitična prvina bistvena, čeprav bi držalo, da se skoraj vsaka snov tragedije spreminja s časom v mitično snov. Glavna sestavina tragičnosti je človekova moralna moč, njegova čast in njegov duh, ki ga zlomijo sovražne sile. Tu je velika predvsem elizabetinska tragedija, moderni pa gredo spet svoja pota in je pri njih tragična, bolj kot vse drugo, odsotnost človeškega.

Značilnost za klasično grško tragedijo je njena snovna in kompozicijska enostavnost. Na tej leže temelji velike stare tragedije. Za kralja Oidipa je dejal Schiller, da ni nič drugega kot analiza: „Vse je že tu, samo razmota se.“ Tudi pri Antigoni čutimo, da teče črta zasnove in zapleta premočrtno proti vrhu, od tu pa se spet v ali manj naravnost spušča navzdol. Pri predstavi *Antigone*, ki jo je pripravil Gledališki odsek Slovenske kulturne akcije v zamisli in režiji Nikolaja Jeločnika, je bil vzpon proti vrhu čustveno strnjen in svež, izveden vseskozi v niti za trenutek popustljivem zagonskem ritmu, medtem ko je bila spustitev od vrha v razsnovo sama na sebi najtežja stvar – nekoliko manj napeta. Je pa za to popustitev v razpletu treba zadolžiti tudi grški teater; pri njem, nasprotno kot v baročnem teatru ali elizabetinskem, kjer se je vse moralo dogoditi na odru, zvemo za bistvene zaključke in rezultate dostikrat samo posredno.

Snov Antigone je preprosta, a grandiozna: sprejeti etično človeško dolžnost in jo izvesti kljub nepremostljivim oviram tragičnega fizičnega in psihičnega uničenja. Pri tem se spomniti na nasprotno podobo Hamleta: tu, pri Antigoni, vse ljubezen tam vse sovraštvo – oboje porojeno iz istega skrivnostnega izvirkra srca. Kdor se skuša ustavljati – kot Ofelija – je uničen. Za Antigono ni nič plemenitejšega in večjega kot bratska ljubezen; to motivno snov, ki se v grški tragediji dostikrat pojavlja, najdemo – kot prastaro indoevropsko dediščino – tudi v slovenski narodni pesni (Dražji je brat od ljubega...). Snov vsake tragedije je prežeta z zanimanjem za človeka, je pijanost človeškega. Pri Antigoni smo slišali verz: „Silna so čuda tega sveta / čudo vseh čud pa je človek...“ Če se zaplet v tragediji vzpenja po človeško tragično, pa se v razpletu čuti upanje in se sprejme možnost, da bogovi sami posegajo v človeške usode. Sofoklova umetnost kaže na smisel in veličino višje usodnosti – predvsem v drugem delu igre. Človeška stran naše predstave Antigone je bila, lahko bi dejal, tik pred veličino; vprašujem pa se, kako bi bilo, če bi bil končni vdor božanstva s tega – ki je, kot rečeno, najtežja naloga – za spoznanje bolj prvinsko neukročen, bolj – recimo – obseden?

Najtrši oreh pri uprizarjanju antičnih odrskih del je gotovo zbor, ki je drugi „jaz“ ali one močne osebnosti in ki izraža globlja čustva in razpoloženja, pripravljata temeljne spoznave o tragičnem človeškem in božanskem smiselnem. Antični zbor je poglavitna naloga za režiserja, tu se mu rodi – ali umre – globlje razumetje tragičnega.

ANTIGONA v uprizoritvi Gledališkega odseka SKA v Buenos Airesu (Spredaj Maks Borštnik Kreon in Marjeta Smersu Ismena; na stopnicah na desni Marjeta Rožanec in Frido Beznik - zborovodji, na levi Nataša Smersujeva kot Antigona; ob spodnjih roboh del zbor)

substance in poezije srca. Zbor je – Jeločnik ga pravilno postavlja pred oder ali v dvorano, v proskenion ali na parodos – izvenodrška skupina irealnih glasov in senčnih podob, čeprav je npr. v Evripidovem Heraklu scena, kjer se zbor starcev v svojem brezupu znajde tik pred tem, da fizično napade vojake, ki skrunijo svetišče. Dejansko nemogoča stvar, a prizor je tam močan prav radi tega silnega vzburjenja napol onstranskih senc. Opazujmo, kako se Jeločnik pogloblja s posebno vneto v zbor – ni mogoče tajiti, da je domiselni organizator te posebne odrške „snovi“ (prim. Umor v katedrali), ko z veliko zavzetostjo išče modernih odrških rešitev antičnim oblikam.

Kot leži pri Aishilovi Sedmorici proti Tebam, ki prikazuje isto mitično snov tragične usode Laiove kraljevske družine v njenem končnem vojaškem uničenju, vsa teža na Pravičnosti (Dike), tako je, skladno s Sofoklovimi idejnimi in estetskimi podlagami, etična teža Antigone Usmiljenje (Eusebeia). Obsodba nad družino se pri Aishilu izvrši slovesno, v poetičnem in estetskem sijaju vojne drame; nesrečna rasa izgine s površja zemlje in za vsakega od obeh bratov je pripravljen enak pokop. Sofoklova Antigona je etično in človeško osveščevalna podoba, ki prehaja meje objektivnosti ter se vrača v prvotno čustveno, religiozno in človeško. Antigono, ki mora združevati nežno deklico in nepopustljivo upornico – dejavnost, ki v mnogočem spominja na Ivano Orleansko – je znal režiser na tolikih mestih podati v njeni bistveni podobi – revolucionarke srcá.

* * *

Osnovna naloga gledališke kritike je v tem, da analizira delo kot književno stvaritev, nato pa se obrne na oder k utelešenju slovstvenega umotvora. Prav to pa je tudi pot, ki jo mora ubrati režiser in z njim igralci; od režiserja je predvsem odvisno, kako ekipa občuti, doume in v sebi presnovi literarno vsebino in značilnosti dela. Odrski umetnik oživlja to, kar je doživel in dojel v literarnem delu in tu je režiser nekak konkretni kritik dela v njegovi odrski obliki. Ta študijska predpriprava je važna posebno pri delih v vezani besedi, ko gre za težji način smiselne in poetične izgovornjave ter podajanja. Recitacija verza pri predstavi Antigone je bila dobra, omenim pa, da je Albrechtov prevod, ki je prav zaradi uporabe Shakespeareovega blank verza moderen, nekoliko težji v prostem verzju zborá, ki mu Albrecht v predvojnih letih še ni mogel najti svojske rešitve in oblike.

Režija je umetnost, ki je podobna kiparski ali stavbarski. Režiser umetnik oblikuje živo snov; dve bistveni prvini, s katerima gradi režiser, sta beseda in ples. Z obema, z besedo in ritmom, ustvarja telo in dušo drame, kajti dober igralec mora biti takorekoč utelešena beseda in utelešen ples. Režiser, ki igra pravzaprav vse vloge, ureja njihovo medsebojno, dejal bi, socialno razmerje na odru. Igralec pa je, nasprotno, oder v malem; s svojo besedo in ritmom telesa ustvarja svojo lastno igro in svojsko novo življenje. Biti odrski umetnik se pravi ne biti samo igralec, ampak znati živeti odrsko in umetniško novo življenje. Kako nas prevzame to višje življenje in kako mu verjamemo! Priznati je treba, da sta Antigona in Kreon – Nataša Smersujeva in Maks Borštnik – terjala brez odloga to vero.

Vendar, kaj je teater? Ali ni umetnost brez substance? Kamen in beseda ostaneta, igra pa je igriva in izgine še preden se zavemo. Morda je daljna sestra z muziko in je njena snovnost kot pri muziki čas...? Zajeti to muzikaliteto in se z njo združiti v substanci igre – ali ni to najtežji posel odrškega umetnika? Antigona – Nataša Smersujeva – je razločno zvenela v dramatičnem usodnostnem tonu; tudi Zbor – Dekleta slovenskega dekliskega pevskega zborá iz Moróna – smo slišali končno samo kot žalno pojoč glas tragične ure. Zborovodji Marjeta Rožanec in Frido Beznik pa sta uresničila irealnost teh glasov, saj je znano, da grški zbor nima določnega značaja.

(Dalje na 6. strani)

Ecclesiam Suam, kjer papež ex professo govori o dialogu Cerkev s svetom. Je to pravi teološki traktat o dialogu. V drugem delu pa je relator razvijal svoje misli in poglede na dialog in tako lepo dopolnjeval in naobračal nalični pojem dialoga na podobne in konkretnije primere, v katerih se dialogiranje lahko vrši. Žel je za svoja izvajanja lepo priznanje pri občinstvu.

Po predavanju se je razvila živahna diskusija, najprej med člani diskusijske skupine in predavateljem, potem pa še med njim in občinstvom. Zanimanje za predmet je veliko, kar je pokazala diskusija. Pričakovati je, da bo to še poraslo, ko se bodo na naslednjih večerih 6. in 20. julija obravnavala vprašanja dialoga med nami Slovenci v Argentini in med nami in komunisti doma.

— Hrvaški kulturni klub Studia Croatica je povabil predsednika SKA Rudo Jurčeca, da je 5. junija predaval o naši sodobni slovenski problematiki. Predavanju je sledila obsežna diskusija.

— Ameriška domovina (Cleveland) je v svoji letošnji številki 1. aprila ponatisnila iz Glasa v celoti članek Rude Jurčeca Slovenstvo kot mednarodni problem (Glas, 20-3-1968).

X. ZVEZEK SLOVENSKEGA BIOGRAFSKEGA LEKSIKONA

Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani je izdala X. zvezek Slovenskega biografskega leksikona. Izšel je v 1500 izvodih, uredil pa ga je znanstveni svetnik SAZU prof. A. Gspan. Ob njem je odbor sourednikov. Obsega črko S od imena Schmidt do Steklasa. Zvezek ima obliko kot vsi dosedanji, dvokolonski drobnitisk in 239 strani. Osrednja osebnost X. zvečka je škof Anton Martin Slomšek, o katerem sta pok. dr. Ivan Grafenauer in prof. Alfonz Gspan napisala kar 12 strani obširno razpravo. Slomškovo življenje in delo je tako izčrpno prikazano, kot ni bilo še nikjer, čeprav so o njem izšle knjige. V tej razpravi zablešči v vsej veličini kot človek, duhovnik in javni delavec. Prvič se bere, da si je kupil klavir, ker je svojim pesmim dodajal napeve. Drugače je v tem zvezku malo pesnikov in pisateljev. Važnejši so: Goričan Valentin Stanič, Korosec Jakob Sket, Prešernov prijatelj Andrej Smole, goriški nadškof Fr. Sedej, pisatelj in literarni zgodovinar dr. Anton Slodnjak, klasični pravajalec Anton Sovre, slikarji Hinko Smrekar, Lojze Spacal, Spazzapan in drugi. Nekateri življenjepisi so prave razprave in prinašajo nove podatke in ugotovitve. Sodelovalo je 92 priznanih strokovnjakov, ki delujejo pri Akademiji, na univerzi ali pri raznih ustanovah. Izmed sodelavcev jih je že 14 umrlo, med njimi dva prva prejšnja urednika dr. Lukman in prof. Fr. Kidrič, akademika dr. Ivan Grafenauer in dr. Janko Šlebinger in drugi.

— Občinska skupščina v škofiji Loki je prejela poseben odlok o ustanovitvi Groharjeve slikarske kolonije v škofiji Loki. Že ime pove, da misli sedanja kolonija služiti istim namenom kot jih je nudila Loka skupini slovenskih impresionistov ob začetku stoletja, ko so tja zahajali Jakopič, Sternén, Jama in Vesel. Glavno delo kolonije bo v juliju in avgustu. Lani je bil napravljen prvi poskus in je tisti čas v Selški in Poljanski dolini delalo 13 slikarjev, organizatorji pa so jim nudili brezplačno bivanje, v zameno pa so umetniki koloniji darovali dve siiki, ki so ju ustvarili v koloniji.

— Mihajlovsko selo v pskovski guberniji je bilo ob 169. letu Puškinovega rojstva središče velikih prireditev. Med drugim so organizirali posebej festival poezije in je tja prišlo nad 200 tisoč ljudi. Prišli so tudi inozemski gostje, ki so brali prevode Puškinovih del. Vas Mihajlovsko so pred 46 leti proglasili za narodni park, in je bila med drugo svetovno vojno do tal porušena. Po vojni so jo obnovili.

Močno prvinsko sta zvenela Antigonin in Ismenin dramatični izraz. Ismena – Marjeta Smersu – je bila dovolj močna, da je podala človeško moč in nemoč za transcendentno dejanje. Pred enak problem je bil postavljen Haimon, Kreontov sin, ki ga je odlično in mladostno energično podal Maks Nose.

Razumljivo je, da v odrski umetnini, prav zaradi njene snovne ubežnosti in trenutnosti, režiser nujno utelesi več ali manj sodobne problematike, ki brni takorekoč stalno v zraku. Predstavo Antigone si je režiser Jeločnik zamislil povsem antično in obenem moderno. Čutiti je bilo prvine antike in vendar so se odpirale pred nami nekatere žgoče rane polpreteklosti. Kreon je bil s svojim vojaštvom in svojo policijo sijajna tragikomična figura, ki jo je Maks Borštnik podal s pravo chaplinski grotesko, ki je njemu sploh blizu. Obleke niso motile, kajti bili smo obenem pred starogrško „skene“ in v sodobnosti. Tudi Teiresias, značilna polbožanska osebnost iz antične mitologije, ki ga je dobro nakazal Marijan Willemart, je imel na sebi nekaj starega in novega, vendar bi igralca lahko iztisnil iz prsi še več demonskega in tudi nekaj več – moderno svetega...

Režiser ki je sam prevzel vlogo Sla, je imel tokrat poleg starih, izkušenih igralcev – Nataša Smersujeva, Maks Borštnik, Marijan Willemart in tudi Maks Nose – na razpolago mlade moči – Zbor, vojaki, Stražnik *Ciril Jan*, Ismena Marjeta Smersu, zborovodji Marjeta Rožanec in Frido Beznik – ki zagotovo ne bi mogle priti v boljše šolo. Ni prazna hvala, če rečemo, da so režiser, igralci in pomožno osebje skupno s scenografom Jeločnik - *Díaz Mendoza*, ki sta ustvarila impozantno, abstraktno scenografijo, dosegli postajo, ki se ne bo izgubila v pozabljenju; dali so nam, v pristnem umetniškem siju, staroslavno Antigono – tisto, ki so jo v Narodnem gledališču v Ljubljani predstavili na predvečer usodnih dogodkov, 21. oktobra 1939.

Ko sem bil že zunaj, na cesti, in šel mimo skupine vračajočih se gledalcev, sem prisluhnil: „Meni je ugajalo“ je preprosto dejala neka gospa. Pritrdili so ji.

ČUDNA OZADJA SLOVENSKE BIBLIOGRAFIJE

Že dolga leta priobčuje gospod Zdravko Novak v Koledarjih-Zbornikih Svobodne Slovenije bibliografije slovenskih izdanj izven SR Jugoslavije z veliko pridnostjo, pa žal ne s prav toliko stalnostjo kriterijev. Sicer menda že ves čas ne registrira tiskov, ki jih izdajajo titovske založbe med slovenskim prebivalstvom Avstrije in Italije. Vendar velikokrat šteje med t.i. „ideološko emigracijo“ (specialen termin nekih tipično slovenskih zadreg, pa tudi politične nepoštenosti) osebe, ki ji nikoli ali pa razen nekaj let emigrantske mode in oportunisti niso pripadali.

Že ob vprašanju, kdo je vse kdaj bil emigrant, ki ga mora bibliografija rešiti, se pokaže, da takšno na videz pusto „strokovnjaško“ sestavljanje seznamov tiska more nuditi material za politično zgodovino. Zajemljivo je pa tudi za druge znanosti o človeku.

Seveda so najbolj zajemljive avtobiografije.

Ko je dobri papež Janez dal tudi ateneje (visoki šoli) Propagande v Rimu naslov univerze, je vodstvo tega zavoda zvezek izdalo pod naslovom „Annales ab Universitate condita a. CCCXXXV 1961-1962“ (Romae 1962). Zvezek prinaša tudi bibliografijo predavateljev.

Na str. 111 so pod imenom Jezernik Maximilianus navedene tri postavke:

„— Vodnik po Rimu. Guida di Roma, Rivista Alma Mater, Roma 1960, pp. 207

— Vita di Gesu Cristo — Ricciotti, traduzione, Mohorjeva D. Klagenfurt 1960, pp. 806 (in collaborazione)

— Validità della logica Aristotelica in Euntis docete f3, 1960, pp. 98-102, pp. 28-298.“

Način navajanja prvih dveh postavk je glede na bibliografsko tehniko unicum. Toda zajemljivost te bibliografije je še globlja. Če se namreč kontrolira, se pokaže, da prva postavka dejansko slove: Roman Rus, Vodnik po Rimu, Rim (založba „Alma mater“) 1960, strani 207.

Druga pa: Jožef Ricciotti, Jezusovo življenje, prevedel Rafko Vodeb, Celovec 1960, strani 678. (Celovec je res težko najti na geografskih kartah. Toda

že sto let in čez se ponasamo z Mohorjevo družbo v Celovcu. Pa se nekateri pritožujejo, da ustaški Hrvatje pišejo Bleiburg in Pliberk.)

Majhen pogled v delavnico bibliografa že odkrije, da bibliografije razodevajo ne samo politične, ampak tudi drugačne značaje.

France Dolinar

(ANTOLIN: KULTURA IN POLITIKA... dalje s 3. str.)

širše in ožje področje dejavnosti, marveč označujemo najčešče s kulturo umetnost (morda še znanost), v politiki pa vidimo le „čisto“ politiko, ter ju postavljamo nasproti kot dve ločeni področji, med katerimi obstoje le zunanji odnosi, po svojem bistvu pa sta si tuji.

Zdi se, da tako ločevanje vsaj delno izhaja iz tega, da s politiko navadno označujemo le strankarsko politiko. Vendar sta tudi pojav in delo strank del kulture. Politična stranka je skupina državljanov, ki imajo v glavnem podobne ideje o tem, kako naj se oblikuje skupna blaginja ali objektivna kultura v državi. Politične stranke streme za oblastjo prav z namenom, da morejo svoje zadevne ideje izpeljati.

Kajpada, če se pojmuje politika naturalistično — skoraj bi dejal: cinično-makiavelistično — kot je boj za oblast, brez ozira na notranji smisel oblasti in nje objektivni cilj, potem je nujno, da se odpre prepad med „čisto“ politiko in „čisto“ kulturo.

Politika se potem sprevrže v gluh boj za oblast, v drobnjakarski pragmatizem in prerivanje za položaje (ali morda le namišljene položaje). Ne zaveda se svoje resnične narave, in ni zmožna videti, kaj šele ostvarjati velikih širokih narodnih konceptov. Nujno se odtuja ne le od ustvarjavec „čiste“ kulture, marveč tudi od razumništva nasploh in se sklicuje na ljudstvo le z demagoškimi nameni.

Toda tudi „čista“ kultura nosi del odgovornosti za tak razkol. Ko se sramežljivo obrača od vsake politike, da si tako ohrani svojo čistost, se kaj lahko znajde v eteričnem svetu zgolj estetskih vrednot, prezre pa družbeno in politično razsežnost človeka. Podaja se v nevarnost, da bo v narodnem življenju veljala le za okrasek in bo prenehala biti živa prvina celotne narodne kulture.

Ne govorim o dejanskem položaju med nami, marveč o dveh tipičnih tvorbah v sociološkem smislu. Vendar ni težko videti, da so tudi med nami težnje, ki gredo v omenjenih razhajajočih se smereh. V nekem pogledu je to le nadaljevanje razvoja, ki se je kazal doma v letih pred vojno.

V položaju in poslanstvu, ki ga imamo v zdomstvu in na današnji stopnji slovenskega narodnega razvoja, je taka razdvojenost še posebno usodna. Ali moremo reči, da vidimo slovenske narodne politične cilje z jasnostjo, ki jo je pričakovati od zrelega naroda? Če pogledamo vase in v slovensko narodno zavest, moramo ugotoviti odkrito in z grenkobo, da nimamo lestvice osnovnih narodnih vrednot, ki bi bile splošna last Slovencev in osnovna prvina naše narodne zavesti.

Tisti med nami, ki nadaljujejo v zdomstvu slovensko kulturno tradicijo — kulturni delavci v tem ožjem, a žlahtnem pomenu — imajo pravico, ne le pravico, naravnost dolžnost, da razpravljajo o slovenskih narodno-političnih ciljih, da ob njih presojujejo delo slovenskih strank in političnih tvorb v tujini ter tako prispevajo k narodni politiki v najvišjem pomenu.

Emmitsburg, junija 1968.

Bravec se je spotakni lob trditvi v članku „Križa Mohorjeve družbe“ in trdil, da je „Pokoncilski etos“ patra Truhlarja med udi Mohorjeve družbe zelo brana knjiga. Ljubljanska „Družina“ 3. junija 1968 prinaša dopis Ivana Dolenca „Dragocena knjiga, ki jo premalo beremo“, kjer je mogoče brati: „Ali si že bral Pokoncilski katoliški etos? Bojim se, da jih bo od sto mohorjanov odgovorilo več kot devetdeset: ‘Saj je knjiga zame pretežka. Niti naslova ne razumem’. Pa vendar poskusi brati vsaj posamezen odstavek. Knjiga šteje 211 strani in prav toliko odstavkov. Povprečno obsega torej odstavek eno stran, včasih malo več, včasih manj. Poskus torej ni težak, upam, da se bo izplačal. Knjigo je Družina posebej priporočila v letošnji 5. številki. Zato želim opozoriti samo na dve zahtevi, ki se kakor rdeča nit vlečeta skozi knjigo. Vatikanski koncil prav posebno zahteva dve vrlini: naprednost in ljubezen.“ Nato gospod Ivan Dolenc razpravlja o teh dveh vrlinah.

— Matica Hrvatska izdaja revijo Kolo. Letos je začela izhajati v novi obliki in opremi z uredništvom likovnega kritika Igorja Zidića. Prva dvojna številka prinaša odlomek iz nove knjige Vjekoslava Kaleba „160 kmh“; interpretacije Veljka Gortana o delu „De republica ecclesiastica“ Marka Antonija de Dominisa (1560-1624) z izbranimi tehninimi prevodi, in esej Zlatka Posavca o filozofsko-estetskih nazorih Trdinovega prijatelja Frana Kurelca. Na koncu je zelo dobro napisan esej Zidićev „Surrealizem in hrvaško slikarstvo“.

SPOMIN NA P. HERMANA VODENIKA

Sedaj že več let rajni p. Herman Vodnik o. cist. ref. mi je 21. vinotoka 1956 prijazno odgovoril na mojo prošnjo za podatke o njegovem knjižnem delovanju. Pater je bil ud trapistovske opatije v Rajhenburgu (sedaj Brestanica), pa je moral na ukaz predstojnikov v nekakšno „pregnanstvo“ v trapistovsko opatijo Notre-Dame des Dombes (Ain). Med rajhenburškimi reformiranimi cistercijani se je namreč potegoval za prestop v prvotni cistercijanski red, da bi tako na Slovenskem delovali dve družini - žitična in Brestanica - sinov sv. Bernarda, kar bi redovnemu življenju bilo gotovo v prid.

Tudi v Franciji ni opustil pisanja. Sam piše: „V Franciji sem na željo mnogih v samostanu in Lionu napisal spomine na svoje doživljanje v zloglasni gestapovski ječi Montluc v Lijonu. Pozneje pa sem zbral vse, kar je tukajšnji samostan pretrpel od Nemcev, pod naslovom 'La part de l'abbaye de N. D. des Dombes aux douleurs de la France, de 1940 a 1945'.

Nato sem priredil v francoščini knjigo o Grozdetu, a žal, v Franciji nisem mogel najti knjigarne, da bi prevzela njeno izdajo. Tukaj imajo namreč vse knjigarne od najbolj framasonske do najbolj 'svete' medsebojen dogovor, da nobena ne izda kake knjige, razen če se avtor pis-

meno zaveže, da sam odkupi 2000 izvodov. Prvo je torej - kapital. Tako nisem mogel drugače, kakor da so knjižico natisnili v Kanadi, pod pokroviteljstvom prevz. škofa Rožmana, financiral pa je g. Ferd. Kolednik. Od 100 izvodov, ki sem jih prejel za honorar, jih imam še kakih 5, vse druge sem razdelil 'bohlo-naj'.

Kolika razlika med takozvanimi 'velikimi' narodi in našo beraško slovensko emigracijo! Tukajšnji Francozi kar str-mijo, kadar jim kažem naše knjige iz Argentine.

Medtem sem prevedel v francoščino tudi drugo izdajo dr. Jakličevega Baraga. Ko pa sem videl, kako je tukaj glede izdaje knjig, nisem za Baraga niti poskusil, in tako je ostalo v rokopisu. Zdaj je v Parizu pri sloveči poljski pisateljici Mariji Winowski in zdaj menda ni pripravljen čas za objavo, dokler ni vse gradivo zbrano.“

Goreči pater Herman je kot duhovnik stare slovenske vrste čutil s svojimi; kako bi se čudil, ko bi danes izvedel, kdo vse se navezuje na ljubljanske transmi-sije pri izpodkopavanju emigracije, ki je bil nanjo toliko ponosen.

France Dolinar

NOVA IZDAJA STANKA MAJCENA

Pred dobrim letom je v Mariboru založba Obzorja izdala prvo knjigo Izbrana dela Stanka Majcena. Sedaj pa je ista založba izdala II. knjigo njegovih izbranih del (z letnico 1967). Obsega 502 strani in je cena za v platno vezan izvod 40,00 Ndin. — V tej drugi knjigi je objavljen izbor avtorjevih pripovednih, dramskih in pesniških del iz njegove druge ustvarjalne dobe, hkrati pa tudi fragment njegove avtobiografske povesti „Detinstvo“. Druga knjiga je označena s časovno mejo 1942-1956 in so v ta okvir vključene Majcenove študije, povesti, črtice in pesmi iz tega časa ter drami „Matere“ in „Cesar Janez“. Oba dramska teksta ter večina pesmi so v tej knjigi prvič objavljeni. — Tudi drugo knjigo spremlja — podobno kot prvo — študija o avtorju in njegovem delu izpod peresa dr. Marije Boršnikove, ki ima kot iniciatorica izdaje gotovo največ zaslug za pravočasno ponovno odkritje in preučitev tega zanimivega in značilnega avtorja, po njenem mnenju celo s Prežihom našega najpomembnejšega ustvarjalca po moderni. Vsekakor pa je dokaz posebne avtoričine pogumnosti, da je v bibliografijo vključila tudi podatke o tem, kje so glavni teksti te druge knjige Izbranih del izšli in sicer v Buenos Airesu pri Slovenski kulturni akciji kot samostojna dela ali pa v reviji Meddobje. Založba Obzorja opozarja, da izhaja ta druga knjiga Izbranih del ob pisateljevi osemdesetletnici. Knjigo je opremil ak. slikar Janez Bernik.

TROJNI PLES SMRTI

Državna založba Slovenije je izdala esej Tarasa Kermavnerja „Trojni ples smrti“ (208 strani). Založba spremlja oznanilo izida z opozorilom, da spada Taras Kermauner v povojni generaciji slovenskih kritikov in esejistov med najvidnejše osebnosti, vsekakor pa je najbolj polemičen, zavzet in kategoričen zavračevalec tako pozitivističnih kot subjektivističnih smeri in kritiki. Njegov is-

kateljski duh je namreč usmerjen k novim tokovom evropske filozofske in estetske misli... Pod naslovom „Trojni ples smrti“ obravnava tri drame iz povojne slovenske dramatike: poetično dramsko delo Daneta Zajca „Otroka reke“, Gregorja Strniše „Samorog“ in Dominika Smoleta dramo „Antigona“. Vsa tri dela pa ne preiskuje ločeno, izvzeta iz zgodovinskega okvira in svojo metodo pojasnjuje z besedami: „(Drame)... vidim globoko potopljene v zgodovinsko dogajanje. Pri tem ločujem dvojce: najprej njihov avtonomni, posebni svet, ki je nezamenljiv z vsemi drugimi, enkrat in izviren, potem pa tisto, kar je v njih skupno oziroma kar vsakega izmed njih ali vse skupaj veže z drugo slovensko dramatiko in literaturo.“ Avtor se hoče namreč povzpeti do razgledišča in sodb nad njihovo umetniško vrednostjo. Pri tem bi kazalo dodati, da je Smole v svoji „Antigoni“ nepokopanega Polinejka in njegovo prisotnost ali neprisotnost prenesel v sodobno slovensko problematiko, ko ustvarja konflikt med osebami iz Antigoninega iskanja Polinejkovega trupla, da bi ga dostojno pokopala, pa ga ne more najti, ker so ga oblastniki no skrivem nekje zagrebli, ne da bi mu izkazali dolžne časti pogreba in blagoslovljenega groba. Zato delo v Ljubljani ni smelo na oder.

“NOVI LIST” – “ZAKOTNI EMIGRANTSKI TISK”

V letih 1965 in 1966 je pod podpisom N. H. v tržaškem Nove mlistu izhajal podlistek z naslovom „Pokristjanjenje Slovencev“. Vendar avtor skuša predvsem pisati o izvoru Slovencev. „Dokazuje“, da so Slovenci „Slovenici“, izvirajo nekje iz južne (slovene = proti soncu) Skandinavije. Njih severni sosedje naj bi bili Nordvander, kar „se je pozneje skrčilo v Norske (Norvežani)“; iz njih vzhodnih sosedov pa so se razvili današnji Švedi. Ne da bi poznal zgodovino germanskih in slovanskih jezikov pisec navaja obilico „etimologij“ za svojo trditve. En primer: „Beseda žganci je najbrž v zvezi z glagolom gaang (izg. gong)

v smislu nakapljati, nakopičiti, torej nakopičiti žganec za žgancem“. (Med obema vojskama sta podobno etimološko bero na Slovenskem tiskovala bivši stotnik Martin Župancič in bivši jezuit Engelbert Rakovec.) Reakcija znanstvene Ljubljane na to pisanje se ni ustavila samo pri oceni N. H. trditve, temveč je sila zajemljivo ocenila tudi časnik Novi list, ki je te trditve objavil. Sedanji profesor slovenskega jezikoslovja na univerzi v Ljubljani, dr. France Bezljaj v svojih „Esejih o slovenskem jeziku“ takole piše: „Popolnoma fantastične pa so seveda teorije, ki so se v zadnjem času pojavile v zakotnem emigrantskem tisku, da smo Slovenci pravzaprav staro germansko pleme. To diši po stari 'gotški teoriji', na katero se je med zadnjo vojno opirala ideologija ustaške Hrvatske“ (str. 115). Torej: Novi list „zakotni emigrantski tisk“, pa še po ustaštvu diši. Očitno ima partija za svoje sodelavce dve merili, sicer bi bilo čudno, da prof. Bezljaj, ki je upisan v partijo, ne bi vedel, za kaj se Novi list sam ima in kaj partiji v Trstu menijo o njem. Toda nekaj je Ljubljana, nekaj drugega je Trst. In: težko je streči partiji. ...

NAGRADE SLOVENSKIM UMETNIKOM

Sterijino pozorje v Novem Sadu je najvišji jugoslovanski forum za gledališko delo in igranje. Vsako leto priraja gledališki festival, ki se ga udeležijo uradne gledališke skupine iz vse države. Pred leti je na tem festivalu prejela prvo nagrado drama Dominika Smoleta „Antigona“, v izvedbi Drame Narodnega gledališča v Ljubljani (tudi ljubljanska gledališka skupina in režiser Slavko Jan so prejeli prve nagrade). Letos je bilo tekmovanje že trinajstič. Za najboljši dramski tekst je prejel nagrado slovenski dramatik Primož Kozak za dramo „Kon-gres“, posebno nagrado pa je prejel tudi Gregor Strniša za dramo „Samorog“, ki jo je na festivalu izvajalo Mestno gledališče ljubljansko, medtem ko je Kozakovo dramo uprizorila ljubljanska Drama. Med igralci je prejel prvo nagrado Vukan Dinevski; med slovenskimi pa član ljubljanske Drame Andrej Kurent za vlogo docenta Gabrijela v Kozakovi drami. Poleg uradnih nagrad so bile podeljene še druge. Novosadski list Večernje novosti je podelil nagrado za epizodno vlogo Tereze v Kozakovi drami Duši Počkajevi, list Tribuna mladih pa Svetlani Makarivičevi za vlogo Uršule v Strniševem Samorogu. Kritika je nasplošno pripisala Kozaku in Strniši, da „pomenita tudi v idejno izpovednem in estetskem pogledu visok dosežek sodobne jugoslovanske dramatike“.

SODOBNA VLOGA KNJIŽEVNIKA

Vodstvo evropske skupnosti pisateljev (COMES) je na nedavnem sestanku v Rimu pod predsedstvom pesnika Giuseppe Ungarettija sprejelo in objavilo dokument, v katerem poudarja, da je „vloga književnika danes zaradi splošne evropske krize čedalje težja“. Posamezni delegati so v razpravi izražali zaskrbljenost, ker imajo pisatelji v nekaterih državah vedno manj svobode izražanja. Na seji so sklenili, da bo naslednji kongres zveze v Ženevi. Tema bo: Položaj pisatelja, soočenega s sedanjo krizo v Evropi.

— Letos slavi belgrajsko Narodno gledališče stoletnico. Za slavnostno predstavo so si izbrali Antona Čehova dramo „Utva“. Režija in inscenacija je bila v rokah Bojana Stupice, glavno vlogo pa je igrala Mira Stupica.

Šesti kulturni večer bo v soboto 20. julija ob pol osmih v Slovenski hiši. Na sporedu bo: Dialog z našimi komunisti. Predavala bosta gg. prof. Alojzij Geržinič in Milan Magister

PRED IZIDOM VREDNOTE

Zbornik znanstvenih razprav bo izšel kot izredna publikacija za deseti letnik knjižnih izdaj Slovenske kulturne akcije.

Na prihodnjih kulturnih večerih SKA bodo na sporedu predavanja o Baragi, Claudu za stoletnico rojstva, o sodobnem pojmovanju slovenske državne misli in o pomenu ter sedanjih pogledih na slovensko vprašanje po letu 1918, poseben večer pa bo veljal petdesetletnici Cankarjeve smrti. Na sporedu bodo tudi prireditve Gledališkega odseka.

TOČNOST je za naše prireditve izredno potrebna. Zamujanje moti predavatelja in tiste, ki so prišli točno. Zato prosimo vpoštevatje: začeljalimo bomo točno ob vsakem številu navzočih.

GLAS morete prejemati tudi po letalski. Kdor želi, naj nam sporoči. Radi bomo ustregli.

(DOLINAR: ALEŠ UŠENIČNIK... dalje z 2. str.)

partija na Slovenskem, najprej v Slovincu, potem v knjižici *Komunizem - njegov pravi obraz* (1943), ki jo je izdal pod imenom Primož Ločnik.

Zmaga komunističnega totalitarizma je še na prav poseben način pomenila Alešu Ušeničniku zunanje uničenje življenjskega dela. Pohitrila mu je razvoj starostne bolezni. Umrl je 30. marca 1952.

Partija ni dala Aleša Ušeničnika direktno fizično „likvidirati“, hotela pa je uničiti njegovo duhovno navzočnost v slovenskem življenju. Ob „reformi“ akademije je bil „izključen“ iz največje slovenske znanstvene ustanove, čeprav ji je bil ud vse od začetka 1938 in med prvimi rednimi 18 udi izmed redkih, ki so pripadali še kakšni drugi akademiji (od 1939 je bil ud Papeške akademije sv. Tomaža v Rimu).

Še v tretji Breznikovi slovnici je bilo brati Aleševo ime med tvorca slovenske znanstvene terminologije. Grivec, sam šolan in priznan stilist, je 1925 za Stanojevičovo NeSHS (IV, 1019) o Alešu Ušeničniku ugotovil, da je „priznan kot eden izmed prvih slovenskih znanstvenih stilistov. Zelo je vplival na slovenski znanstveni stil in znanstveno terminologijo“. V Matični *Zgodovini slovenskega slovstva* ga pa Jože Mahnič niti imenuje ne med „znanstveniki drugih“ (= neslavističnih) strok“ (V, 404), ki so časovno najbližji „moderni“, Anton Slodnjak pa (IV 59) označuje Ušeničnikovo ustvarjanje za „pismenstvo“, kar je Kidričev izraz za nekvalitetno slovstvo. V *Geschichte der slowen. Lit.* (260) imenuje Slodnjak Ušeničnika „literarnega teoretika klerikalizma“. Ko je pisala o filozofiji v Sloveniji za Enciklopedijo Jugoslavije (III, 339), je več besed našla celo za Henrika Tumo... kaj šele za „filozofa“ Borisa Ziherla.

Tudi Finžgar si ni mogel kaj, da ne bi v *Letih mojega potovanja* k omembi Aleša Ušeničnika hitro pristavil dr. Šerkove sodbe, „da Aleš resničen filozof le ni“, ker da se ne loti novih problemov in zida na že dane temelje. Sicer se

DESETLETNICA SLOVENSKEGA SREDNJEŠOLSKEGA TEČAJA V BUENOS AIRESU

Slovenski srednješolski tečaj prof. Marka Bajuka v Buenos Airesu je v soboto 29. junija praznoval desetletnico svojega obstoja. V slovenski proslavi tega za vso slovensko zdamsko kulturno skupnost važnega jubileja, so se letošnji gojenci, ki jih je tečaj s svojim tihim, plemenitim in tako pomembnim delom ustvaril med mlado slovensko inteligenco v Buenos Airesu. Tečaj je pred desetimi leti v tišini in brez hrupa s prvo skupino slovenskih srednješolcev začel njegov sedanji ravnatelj *Marko Kremžar*, iskren sodelavec Slovenske kulturne akcije.

Ob desetletnici se tudi Slovenska kulturna akcija pridružuje čestitkam ravnatelju in vodstvu z iskreno željo, da bi moč in uspeh tečaja med slovensko mladino v prihodnjih desetih letih še porasli!

NOV ZVEZEK HRVATSKE REVIIJE

— Maja letos je izšel prvi zvezek XIII. letnika *Hrvatske revije*. Ureja jo prof. Vinko Nikolić, tiska se v Münchnu. Vsebina: Razmišljanja o oktobrski revoluciji (Stanko Vujica); Tvrd pjevač (pesmi. Borislav Maruna); Nauk o hrvatskem knjižnem jeziku (Antun Nizeteo); Domovina moja (pesmi; Sida Košutić); Po stezah Ahasvera (El Hakim); Pol stoletja hrvaške politike: dr. S. Buć (Vinko Nikolić); Odnosaji med naravnim in nadnaravnim redom (Kvirin Vasilij). Sledi obsežen kulturni pregled (nad 60 strani) in Politični pregled z dokumenti iz hrvatske zgodovine. Naslov revije: HR, Postfach 27, D 8 München 1, B. R. Deutschland. Zastopnik v Argentini je Milan Rakovac, CC 4723 Bs. Aires. Opozarjamo v tem zvezku posebej na esej Vinka Nikolića o hrvatski politiki v preteklih petdesetih letih, sloneč na razgovoru s starostom hrvaških politikov v emigraciji dr. St. Bućem.

— Pevski zbor Jakob Petelin Gallus je bil ustanovljen v Celovcu maja 1960. Na svojem letošnjem koncertu je pod vodstvom dirigenta dr. Frana Cigana izvajal slovenske umetne in narodne pesmi, od Gallusa do najmodernejših. Zbor šteje 58 članov. Samo 18 jih je iz Celovca, vsi drugi pa prihajajo na vaje z vseh delov slovenske Koroške!

— ZGODOVINA SLOVENSKEGA SLOVSTVA univ. prof. dr. Antona Slodnjaka bo prva povojna slovenska zgodovina, ki bo v eni sami knjigi in v pregledni obliki spregovorila o naši napisani in natisnjeni leposlovni besedi v celoti, od njenih začetkov do današnjih dni. Knjiga bo edinstvena tudi po tem, ker bo prvokrat ovrednotila slovensko knjigo, ki je izšla v zamejstvu, pravijo napovedi iz Ljubljane. Svojo ceno bo knjigi dalo tudi skrbno izbrano ilustrativno gradivo. Ljubljanski komentatorji poudarjajo, da delo ni obnovljen pregled slovenskega slovstva iz leta 1954, ki je izšel v nemščini v Berlinu in je bil zaradi njegove vsebine dr. Slodnjak odslovljen z univerze z nevarnostjo sodnega postopka. Čez nekaj let so ga rehabilitirali, ko je bil izvoljen za člana Akademije. Zato bo vsekakor zanimivo ugotavljati, kaj bo sedaj v knjigi, ker v Ljubljani poudarjajo, da je avtor delo nanovo napisal. Dodajajo, da je avtor za nanovo napisano delo znova prebral in ocenil vse pogloblitve dosežke slovenske književne ustvarjalnosti. Radovedni smo, ali bo ocenil celotno zamejsko književnost, kakor pravi napoved, tudi pisce v Argentini in po drugih kontinentih, ali pa se bo spet ustavil samo pri nekaterih avtorjih v Trstu in mogoče še v Celovcu, kakor so to storili avtorji Slovenske književnosti 1945-1965, ki je v razkošni opremi izšla lani pri Slovenski matici. V uvodu so se avtorji „opravičili“, da iz tehničnih razlogov „pregleda emigrantskega slovstva“ niso mogli vključiti. Slodnjakova knjiga bo obsegala nad 600 strani velikega formata. Založba Mladinske knjige, ki je delo založila, vabi na prednaročbo: cena knjigi bo do septembra, do izida, v prednaročbi 50 NDin.

Finžgar skriva za izjavo „sam nisem filozof“ (Izbrana dela VII, 189), toda če je npr. bral samo prvi zvezek Uvoda, bi mogel tudi svojega sobesednika spomniti na zelo izvirno Aleševo reševanje novih problemov.

Drugi oproda, ki je komunizmu držal štrene, Edvard Kocbek, v svojih dnevniških zapiskih iz partizansčine (Listina, 141) pa se v svoji ljubezni zažene kar v karikaturi: „Ko sem prebral ljubljanske časnike, sem zadel na slavošpeve ob jubileju Aleša Ušeničnika. Mahoma mi je stopila pred oči akvinsko nerodna podoba njegovega telesa z debelo spodnjo ustnico in elegantno ostrimi lik njegovega skrivnostnega duha. Pod čudaštvom učenega teološkega filozofa se skriva tragično bitje, ki se ga žal ne more ovesti.“ (O Aleša Ušeničnika glavi je arhitekt Plečnik drugače menil. Prof. Tomec je nekoč pripovedoval, kako mu je Plečnik rekel, da bi oblikoval Aleševo glavo, če bi bil kipar. Profesorja so Plečnikove besede presenetile in je to arhitektu povedal. Toda Plečnik ga je zavrnil: Vi sodite po ženski lepoti. — Veliki Plečnik je velikega Ušeničnika spoštoval. Spoštovanje je odlika velikih duhov.)

Ali je Kocbekove pisarije bral nekdo, ki ima prav krušne razloge za hvaležnost Alešu Ušeničniku? V slovarju eksistencialistične teologije sicer besede zvestoba ni, vendar je ta krepost od vekomaj v kanonu evropskega — celo joganskega — humanizma.

Anton Novačan — ki je bil vselej daleč od klerikalizma in klerikalnih uslug — je v odporu zoper nesvobodo v domovini 1950 priobčil pesem *Oče piše sinu*, kjer slovenski mladini priporoča, naj bere Ušeničnika. Nečesa gotovo ni mogoče očitati Novačanu, da ne bi bil v svojo zemljo zraščan. Tipološko nasprotje ukoreninjenemu človeku je tip, ki imajo zanj Bosanci zelo nazorno besedo „kuferoš“. Bosna je še bolj kot druge dežele na slovanskem jugu izkušala nasledke nekega germansko-slovanskega doseljavanja. Samo kdor živi iz svoje zemlje, ve za korenine svoje biti.